

Socialdepartementet

Vissa undantag från bestämmelserna om karensavdrag

Bakgrund

Svenska ILO-kommittén har genom remiss den 15 december 2020 (S2020/09429) ombetts att yttra sig över promemorian *Vissa undantag från bestämmelserna om karensavdrag*.

Promemorian har utarbetats av en arbetsgrupp inom Socialdepartementet vars uppdrag har varit att se över möjligheterna för arbetsmarknadens parter att genom kollektivavtal göra undantag från bestämmelserna om karensavdrag. Promemorian innehåller förslag om ändring i lagen om sjuklön.

Arbetsgruppens förslag

I promemorian föreslås att det i lagen (1991:1047) om sjuklön ges möjlighet för arbetsmarknadens parter att, under en begränsad tid om det finns särskilda skäl, genom kollektivavtal överenskomma om att det inte ska göras något karensavdrag.

Särskilda skäl kan exempelvis finnas om arbetstagare som omfattas av avtalet, i sitt yrkesutövande typiskt sett möter personer som på grund av sin ålder, funktionsnedsättning eller sjukdom riskerar antingen att bli allvarligt sjuka eller att ett redan allvarligt tillstånd förvärras om de insjuknar i en infektionssjukdom, såsom covid-19. I första hand kan detta komma att gälla anställda inom vård och omsorg.

Bestämmelserna föreslås gälla för perioden den 1 augusti 2021 till och med den 31 januari 2023.

Förslagets förhållande till ILO-konventioner

Promemorian innehåller en redogörelse för och analys av hur lagförslaget är att se i förhållande till Sveriges ILO-åtaganden enligt konventionerna nr 87, nr 98 och nr 154. Eftersom förslaget ger de avtalsslutande parterna vissa utökade möjligheter att i kollektivavtal

avtala om karensavdrag anges att förslaget innebär ett utvidgande av parternas avtalsfrihet och därför är förenligt med konventionerna. Det konstateras även att förslaget skulle kunna tolkas som att det innebär en begränsning av avtalsfriheten på de avtalsområden där arbetstagare inte omfattas av föreslagna särskilda skäl och att det därför inte innebär någon reell möjlighet att förhandla om karens. I promemorian betonas dock att förslaget vid en sådan tolkning ändå motiveras då det endast gäller under en begränsad tid och under speciella förhållanden.

Konventionerna nr 87, nr 98 och nr 154

ILO-konventionen (nr 87) angående föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten ratificerades av Sverige år 1949. I konventionen definieras de grundläggande garantier som arbetstagare och arbetsgivare samt deras organisationer ska åtnjuta vad gäller föreningsfrihet och organisationsrätt.

Konventionen (nr 98) om organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten ratificerades av Sverige år 1950. Av konventionen följer bl. a. att Sverige har en skyldighet att uppmuntra och främja frivilliga förhandlingar mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer för att åstadkomma reglering av arbetsvillkor i kollektivavtal (art 4). Konventionerna nr 87 och nr 98 räknas till ILO:s grundläggande rättighetskonventioner, kärnkonventionerna.

Konvention (nr 154) om främjande av kollektiva förhandlingar ratificerades av Sverige år 1982. Av konventionen följer bl.a. att åtgärder ska vidtas för att främja kollektiva förhandlingar inom de områden av arbetsmarknaden som täcks av konventionen (art 5). Syftet med åtgärderna ska bl.a. vara att möjliggöra kollektiva förhandlingar för alla arbetsgivare och alla grupper av arbetstagare samt att successivt utsträcka kollektiva förhandlingar till alla frågor som berör bestämmandet av arbets- och anställningsvillkor och/eller reglering av relationerna mellan arbetsgivare och arbetstagare och/eller mellan dessas organisationer (art 2 och art 5). I konventionen anges vidare att åtgärder vidtagna i syfte att främja kollektiva förhandlingar inte får utformas så att de hindrar den kollektiva förhandlingsfriheten (art 8).

ILO-kommittén har tidigare yttrat sig kring frågor om karensavdrag.¹ Avsaknaden av möjligheten att förhandla om karensavdraget i sig har inte ifrågasatts utifrån föreningsfriheten, organisationsrätten eller kollektiva förhandlingsrätten. Aktuellt förslag bör anses som en utvidgning av dessa rättigheter, om än under en begränsad tidsperiod.

¹ Se exempelvis yttrandena över promemoriorna *Karensavdrag – en mer rättvis självrisk* (Ds 2017:18), från 4 september 2017, och *En karensdag mindre i arbetslöshetsförsäkringen* (Ds 2017:55), från 29 december 2017.

Förslaget är dock oklart i flera avseenden och kan behöva förtydligas, det gäller bland annat vilka yrkesgrupper och avtalsområden som ska få möjlighet att via kollektivavtal förhandla bort eller förhandla ner karensavdraget.

Rekommendation nr 202

ILO-kommittén erinrar även om ILO:s rekommendation (nr 202) om nationellt socialt grundskydd. I rekommendationen anges (p. 3) att nationellt utformade garantier om grundläggande social trygghet ska följa vissa principer. En vägledande princip, (p. 3h) är att den sociala tryggheten som utformas ska grundas på solidarisk finansiering och samtidigt försöka uppnå en optimal balans mellan ansvar och intressen hos de som finansierar och de som omfattas av de sociala trygghetssystemen.

ILO-kommitténs slutsats

ILO-kommittén välkomnar att det i betänkandet görs en redogörelse och analys av förslaget i förhållande till Sveriges internationella åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner.

ILO-kommittén delar promemorians bedömning att förslaget torde vara föreligt med Sveriges internationella åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner.

ILO-kommittén vill dock påpeka följande. Den möjlighet om ”särskilda skäl” föreligger att i kollektivavtal komma överens om att det inte ska göras något karensavdrag från sjuklönen brister i tydlighet. Det kan verka försvårande i kollektivavtalsförhandlingar. Förslaget bör analyseras vidare i förhållande till ovan nämnda ILO-åtaganden i det fortsatta beredningsarbetet. Av konvention (nr 154) art. 5 d) följer att åtgärder bör vidtas i syfte att undvika att kollektiva förhandlingar hindras genom avsaknad av regler för det förfarande som skall användas eller genom att sådana regler är otillräckliga eller olämpliga. Vidare kan promemorians förslag medföra att avsteg kan komma att göras från principen om likvärdig självrisk i reglerna om rätt till ersättning vid sjukdom. Det vore önskvärt med ytterligare analys av denna fråga i förhållande till ILO-rekommendationen (nr 202) om nationellt socialt grundskydd.

I beslutet i detta ärende har deltagit undertecknad ordförande Per Ewaldsson och ledamöterna Catharina Nordlander, Anne-Sofie Daleng, Amelie Berg, Anna Svanestrand, Oscar Ernerot, Elise-Marie Donovan och ersättarna Ola Brinnen och Anders Jonsson.

Närvarande har även varit Emelie Barbou des Places som adjungerad, Annette Elfborg, Claudia Jiménez Guala, Charlott Sjögren och Caroline, Karlström Mitt från sekretariatet, ersättarna Thomas Jansson och Sophie Silverryd samt experterna Frida Öhlén, Elisabet Montgomery, Therese Andersson, Sofie Rykowski, Siv Thorsköld, Atosa Anvarizadeh, Fredrik Karlman och Anna Nygård.

Ärendet har handlagts av undertecknad sekreterare.

För Svenska ILO-kommittén

Per Ewaldsson
Ordförande

Claudia Jiménez Guala
Sekreterare